

В.М. Лич

д. екон. наук, професор,

ORCID: 0000-0001-9024-1593

Київський національний університет будівництва і архітектури,

м. Київ, Україна

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Інтенсифікація інноваційної діяльності в Україні реальному секторі економіки є вкрай необхідною для вирішення проблеми технічної та технологічної імпортозалежності та, як наслідок, фінансової залежності України від закордонних партнерів та інвесторів. Наразі бачимо суцільний занепад підприємств цього сектору, в тому числі приладо-, авіа-, машинобудівної, переробної промисловості, будівництва, які в минулому виконували роль місто утворюючих, забезпечували наповнення місцевих бюджетів та давали робочі місця в обслуговуючих і соціальних сферах. Зрозуміло, що за ступенем складності здійснення, капіталомісткістю виробнича діяльність є набагато складніша, ніж комерційна, посередницька діяльність чи надання послуг. Тому для активізації інноваційної діяльності необхідно забезпечити реалізацію вже розроблених заходів непрямого державного регулювання, в першу чергу, фіскальних.

Дослідження питання податкового регулювання інноваційної діяльності доцільно здійснювати на основі оцінки дієвості нормативно-правової бази оподаткування інноваційної діяльності. Відзначимо, що чинні нормативно-правові акти містять числення суперечності. Так, зокрема, в різних документах інноваційна діяльність трактується по-різному – від продукування та комерціалізації інноваційної продукції, послуг (закон України «Про інноваційну діяльність» [1]) до діяльності, що спрямована на наукову розробку та просування інновацій (ст.325 Господарського кодексу, закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [2]). Слід відзначити, що в цьому трактуванні не йдеться про розробку, лише про використання та комерціалізацію (продаж). Але головна проблема чинних нормативних актів пов'язана з тим, що послідовні нормативні акти (постанови Кабінету Міністрів України та рішення Міністерства розвитку громад та територій України) призводять до зміни змісту та неможливості виконання статей законів. Так, після вилучення з закону України «Про інноваційну діяльність» ст. 21 та 22 про особливості оподаткування та митного

регулювання інноваційно активних підприємств, він практично перестав виконувати свою фінансово-економічну функцію в плані бюджетної та фіскальної підтримки інноваційної діяльності, адже жоден з цих механізмів на практиці реально не запроваджується. Зокрема, уточнення щодо підтвердження статусу інноваційного вимагає від підприємств проведення експертизи витрат на основні засоби. А з відміною статей закону щодо податкових та митних пільг, звуження бюджетного фінансування та субсидування, більшість інноваційних підприємств втратило мотивацію проведення даної експертизи та, відповідно, статус інноваційного.

Зауважимо, що фіскальна політика в Україні передусім виконує функцію фінансового перерозподілу доходів, водночас в економічно розвинених країнах практикується пільгове оподаткування для інноваційних підприємств, що реалізує його стимулюючу функцію.

Недосконала податкова система, можливість відтоку коштів на офшорні рахунки, відсутність дієвого контролю за бюджетними надходженнями позбавляють Україну інвестиційного потенціалу, що міг би бути використаний на інноваційний розвиток. Звернемо увагу лише на той факт, що обсяг прямих інвестицій з України в економіку Кіпру складає близько 93,0% зовнішніх інвестицій нашої держави, а це близько 6 млрд. дол., водночас той же Кіпр входить до 10 головних країн, що інвестують в Україну [3]. Зрозуміло, що створення сприятливого фіскального, економічного середовища могло б ініціювати вкладення цих коштів в реальній сектор нашої держави. Варто зазначити, що за даними аналізу Державної фіскальної служби Україна увійшла в топ-10 країн за зростанням кількості мільйонерів (сума декларацій, поданих на початок квітня 2019 р. становила 201,3 млн.грн., що на 54% перевищує показник у 2018 р.). Найбільша цифра задекларованих оподатковуваних доходів у вигляді успадкованого або отриманого у дарунок майна (3,7 млрд.грн.) [3].

Стан інноваційного розвитку залежить від фіскально-бюджетної функції державного регулювання. Відзначимо в цьому аспекті неузгодженість інноваційної та податкової політики, що пов'язана з відсутністю фіскального стимулювання цього виду діяльності. Так, наразі не діють норми законодавства щодо податкових канікул інноваційним підприємствам. Така політика активно практикується в Китаї, де підприємець, що має бізнес-план впровадження інноваційного продукту отримує від держави пряме фінансування, а окрім цього - податкові канікули на перші 3 роки, тобто на період виходу на ринок та розширення діяльності. Надалі підприємство сплачує податковий кредит та в подальшому здійснює свою діяльність на загальних

податкових засадах [4]. Слід відзначити, що в цьому разі підприємець отримує лишу акції підприємства, відповідно, він зацікавлений у зростанні їх ринкової вартості та конкурентоспроможності підприємства. Також в Україні для інноваційних підприємств в Податковому кодексі не передбачено виключення із суми оподаткованої податком частини доходів, пов'язаних зі створенням і впровадженням нових машин, устаткування, приладів, що могло б сприяти прискоренню відновлення основних виробничих фондів, що значною мірою стимулювало б техніко-технологічні нововведення.

Сучасні промислові, будівельні підприємства не можуть скористатися для активізації своєї діяльності, в тому числі інноваційної, інвестиційним податковим кредитом, що актуальний для підприємств, чия діяльність, пов'язана зі створенням і впровадженням нової техніки, обладнання. Інвестиційний податковий кредит реалізується у вигляді знижки, яка віднімається (кредитується) від суми нарахованого податку на прибуток (на відміну від звичайних знижок, що віднімаються від суми податків). Право на отримання податкової знижки настає для компанії автоматично: його не треба доводити й обґрунтовувати, тому що воно закріплене законодавством [5].

Щодо удосконалення фіскальної політики в аспекті інноваційного розвитку, необхідним є:

- пільгове оподаткування інноваційної діяльності. Це можливо здійснити за рахунок відновлення дії ст. ст. 21 та 22 ЗУ «Про інноваційну діяльність» щодо пільгового оподаткування інноваційних підприємств, що дозволить підвищити ступінь зацікавленості підприємств у використанні об'єктів інтелектуальної власності;

- пільговий режим амортизаційних відрахувань. Це вимагає внесення змін до п. 138.3.3 Податкового кодексу в частині поширення порядку прискореної амортизації для основних виробничих фондів 4 групи (машини та обладнання), що були введені в експлуатацію до 01.01.2017 р., скорочення мінімального допустимого строку корисного використання до 2-3 роки для 6 групи (прилади); внесення змін до п. 145.1.1 ст. 145 Податкового кодексу щодо порядку прискореної амортизації для нематеріальних активів 4 групи (права на об'єкти промислової власності та встановлення строку дії права застосування «відповідно до правовстановлюючого документа, але не менш як на 2 роки»;

- запровадження інвестиційного податкового кредиту для інноваційних підприємств, податкових канікул, що може бути реалізовано через прийняття змін до Податкового кодексу в частині відтермінування виплати податку на додану вартість та на прибуток,

скасування податку на додану вартість при закупівлі обладнання для інноваційних центрів (технопарків), а також за рахунок введення мораторію на оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності в перший рік діяльності. Як результат очікується збільшення обігових коштів для інноваційних підприємницьких структур, спрощення створення інноваційних центрів переважно в середньому та малому бізнесі;

- стимулювання вкладення значної частини своїх доходів в інноваційну діяльність шляхом пільгового оподаткування цієї частки прибутку, отриманої від реалізації продуктів інноваційної діяльності.

- зменшення величини оподатковуваного прибутку на видатки на інноваційну діяльність;

- введення податкових і митних пільг для стимулювання і підтримки наукової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 25.11.2021)

2. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. №848-VIII. станом на 1.09.2021р.) URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/848-19/page#Text> (дата звернення: 25.11.2021)

3. Економічне співробітництво. Інвестиційний клімат в Україні. МЗС України URL: <http://cyprus.old.mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic-cooperation/invest-climat> (дата звернення: 20.01.2020).

4. Налог на прибыль предприятий. Консалтинговая группа «Окно в Китай», 2017 URL: <http://chinawindow.ru/china/legal-information-china/chinese-taxation/enterprise-tax> (дата звернення: 25.11.2021)

5. Зянько В.В. Податки як засіб активізації інноваційного підприємництва. *Науковий вісник Національної академії ДПС України*. 2008. №2 (42). С. 107-112.